

Svenska som andraspråk

I vuxen ålder fick jag lära mig att språk befriar barnets tankar genom att göra det mer abstrakt och därför bättre på att förstå kategorier och skillnader. Vi lär oss tidigt vad som är rätt och vad som är fel. Vad som är rent, respektive smutsigt. Vilka man ska leka med och vilka man ska hålla sig borta ifrån. Att lära sig ett språk innebär också att tillägna sig ett tankesätt. I mitt fall fick jag lära mig två tankesätt från början. Ett av dessa gjorde att jag blev som alla andra, att jag passade in. Det andra fick mig att stå ut, bli främmande och farlig. En som du inte fick bjuda på ditt kalas när vi båda var sju år. För att lika barn leka bäst och jag tog med mig *Ghorme sabzi* till skolutflykterna istället för pastasallad, riskakor och en falsk nyfikenhet om min "matkultur". Jag visste vad de egentligen menade. Anpassa dig.

Varje sommar åkte jag till Iran och där ändrades spelreglerna helt. All min ansträngning till att bli som alla andra i Sverige var det som skiljde mig från mängden i Tehran. Mina kusiner kallade mig för svensken och försäljarna dubblade priset när de märkte hur jag letade efter uttalet och de rätta orden. Bakom min rygg viskades det att jag hade glömt mitt modersmål, den tusenåriga poesins språk. Min persiska var ett tomrum, ett brutet löfte. Jag hade skurit ut min tunga samtidigt som jag valde att sluta fråga om det var gris i maten. Jag vände ryggen åt mitt modersmål när jag började presentera mig själv med ett svenskklingande smeknamn, funderade på att blondera håret och köpa blå linser.

Jag stammade mig fram genom min tillvaro i Tehran. Jag fick anstränga mig för att acceptera min språkliga amputering. Glömma ämnen som politik, ekonomi och ambitioner för att min vokabulär inte sträckte sig bortom mat, skola och familj - de tre grundpelarna i det iranska hushållet. Jag kunde konstant känna hur det kliade i tomrummet som utgjorde min persiska. En fantomsmärta som gjorde sig påmind i alla konversationer. Jag kunde inte vara mig själv längre.

Min persiska var ständigt hungrig. Trots att jag ställde mig på tå kunde jag aldrig nå orden allra högst upp på hyllan. Min persiska var lika falsk som minnena av mitt första levnadsår. Min persiska var en färdighet jag hade listat på mitt cv. Istället för att ange att jag talade språket flytande berättade jag om alla gånger kassörskor tilltalat mig istället för mamma trots att jag knappt nått upp till kassan. Jag berättade om den gången vår svensklärare bad alla med utländska föräldrar räcka upp handen för att därefter fråga hur det lät när de bröt, och bad oss imitera dem.

Min persiska frågade mig om mina föräldrar någonsin skulle bli accepterade som svenskar, om jag någon gång skulle bli vit. Min persiska var att bevittna mina föräldrar bli kallade för "jävla invandrare" och inte kunna försvara sig själva. Min persiska var att mina föräldrar gång på gång blev nekade på arbetsintervjuer. Min persiska var att förstå att det fanns berättelser ur min mormors liv som jag aldrig skulle förstå, människor som jag aldrig skulle lära känna och stavelser som alltid skulle undkomma mig.

Utöver språket kämpade jag med de oskrivna reglerna som genomsyrade min tillvaro i Iran. Små landminor som jag gjorde mitt bästa för att inte trampa på. Jag oroade mig över att glömma nia de äldre, eller råka sitta med ryggen mot någon. När jag satt med benen utsträckta blev jag mött av mammas argsinta blick för att jag hade råkat förolämpa en av de många släktingar jag inte visste existerade innan den dagen. Jag fick aldrig grepp om hur många kindpussar som var normen när man hälsade. Värst av allt var *tarof*, den persiska hövligheten som krävde att jag tackade nej till allt som erbjöds minst en gång, oavsett om det var 40 grader ute och jag i stunden skulle ha dräpt för att få släcka min törst. Jag var fångad av hövligheten, fast besluten om att inte visa min okunskap.

*

*

*

Under min uppväxt fick jag ständigt höra att vistelsen i Sverige endast var en tillfällighet. Att vi en vacker dag skulle ta vårt pick och pack och flytta tillbaka till hemlandet där solen aldrig går ner. Jag brukar emellanåt undra vem jag hade varit om jag växt upp i mina förfäders land istället för det här kalla och mörka landet jag kallar för hemma. Skulle jag ha frodats där? Likt fåglar födda i fångenskap skulle jag se på frihet som ett oförsonligt brott. I Iran blev jag en av de tusentals namnlösa männen som den före detta presidenten Mahmoud Ahmadinejad i en intervju förnekade existensen av. En existens som är lika med döden.

Men hur kan jag blunda för de minnena jag aldrig tilläts forma? Ignorera, de eviga viskningarna som andas mitt namn, stavelse för stavelse. Ett tyst eko som växer sig starkare för varje dag som jag lever det nya livet. Tillvaron som jag inte har förtjänat. Rösten vet allt om lyckan som en blomstertid du kommer för med sig, längtan efter sommarens första dopp och hur det känns att vara kär och skicka lappar i klassrummet. Vill du bli ihop med mig? Ja/Nej/Kanske? Ekot är inte arg utan besviken. På mig, på det nya landet, på frestelsen. Det spelar ingen roll om man precis som jag är en "lyxblatte" så som jag kallades i sjuan. Det spelar ingen roll. Min verklighet är att vara fast i mellanförskapet. Vara en främling för alla, förutom mig själv.

Främlingskapet är min födelse rätt. Jag bär den likt en krona som förts vidare i generationer. Jag fick exilens sorg i bröstmjölken och kunde stava till diktatur innan jag lärde mig att fråga "är maten halal?". Ett arv som ständigt gör sig påmind. Stigmata-sår. Är jag märkt av gud? Eller är allt det här en lögn?

På nätterna stoppar jag in mina hörlurar och springer så långt benen bär i tonerna till Hayedeh, Googosh och Ebi. Jag springer för att spola tillbaka tiden. När varje muskel värker och mina flåsande andetag säger "stopp, skjut inte!", kanske endast då kan jag förstå hur det är att växa upp under en revolution, att gifta sig under ett krig och springa till skyddsrummet med handen på magen.

* * *

-”Oj, jag skulle verkligen ha dödat för att växa upp i Sverige”, sade sysslingen som jag endast hade träffat en gång innan.

- “Varför då? Vad är det som är så bra med att aldrig passa in? Att skämmas när du säger ditt namn för att det avslöjar allt du försökt dölja? Att aldrig duga hur mycket du än försöker? Att ditt namn är rödmarkerat i varje word-dokument du någonsin öppnat. För det är exakt vad du är, ett främmande tillägg, aldrig en självklarhet”.

Det var allt jag ville säga till sysslingen. Men vi visste båda två att jag saknade språket så istället tittade jag på honom, förblev helt stum. Jag fokuserade och försökte förmedla allt det här med min blick.

-”Mår du bra?”, sade han när jag inte hade sagt ett ord under 30 långa sekunder.

-“Ja absolut, hur mår du? Hur går det med studierna?”, sade min röst på studs, för det är dit min persiska bär mig. Aldrig längre.

Nu var det hans tur att vara tyst och fästa sina mörka ögon på mig. Han vägrade släppa ämnet.

-”Är du tacksam”, frågade han?

-”t... t... tacksam? För vad?”

-”För att Sverige tagit emot dig?”

Ett tyst hot. En varning. Visst är jag tacksam men inte för landet jag råkade födas i, utan för mina föräldrars uppoffring. De har förvandlat sig själva till andra klassens medborgare. Ständigt svartmålade. För att jag ska bli gul och blå. Få nya rötter. Växa mig stark. En rättighet de själva inte fick åtnjuta. En rättighet som min syssling nu suktade efter. Men hur kan jag säga honom allt det här, när jag i hans blick och de långtande frågorna, ser vad mitt liv skulle ha varit om jag hade fötts i det andra landet.

Korruption, påtvingad klädsel och brutna händer. Samhällets moraliska depression. En avsaknad av framtid, hopplöshet inristad i mitt DNA. Vida Movahed, flickan på *Enghelab street*, som blev gripen kort efter att hon tog av sig sin vita sjal och höll upp den för världen att se. Vi valde att kolla bort medan hon blev dömd till fängelse.

Frihet. Diktatur. Hetta. Skugga. Liv. Död. Sanning. Jag. Tacksamhet. Jag. Snorunge. Jag?

Liksom Janus skådar jag in i framtiden med ett ansikte, och ser i det förflutna med det andra. Jag är inte mer än en portvakt, dömd till att vakta himlaljusets portar. Ja, visst är jag fri att röra mig mellan världarna, men där tar det stopp. Jag är ständigt i rörelse, får aldrig tillhöra. Mitt janusansikte är en påminnelse om det förflutna, ett hopp om framtiden. En paradox som jag hur än försöker, inte kan lösa.

* * *

Jag var uppriven när jag åter satt på flygplanet till Stockholm. Mina ansikten värkte. Tårarna rann.

-”Vi kommer snart tillbaka älskling, gråt inte”, sade mamma viskandes i mitt öra medan hon strök mig över håret.

Men hon hade fel.

Jag grät inte för att jag skulle sakna Tehran, utan för att jag aldrig ville tillbaka.